

**Enontekiön kunnan
kulttuurikasvatussuunnitelma
2023-2029**

Son rohki soma paikka ellää
Dat lea duođaid somás báiki eallit

Kulttuurikasvatussuunnitelman tarkoitus

Kulttuurikasvatussuunnitelma (KOPS) on ennakoon suunniteltu kokonaisuus, joka takaa lasten ja nuorten ikäryhmille halutun taide- ja kulttuurikasvatussisällön. Kun lapset ja nuoret saavat laaja-alaisesti kokemuksia eri kulttuurinaloista, he pääsevät käyttämään älyään ja luovuuttaan monipuolisesti ja voivat avartaa maailmankatsomustaan.

Kulttuurikasvatussuunnitelmat perustuvat lakiin kuntien kulttuuritoiminnasta. Kunnan tehtävä on edistää kulttuurin ja taiteen tekemistä, harrastamista, saatavuutta ja käyttöä sekä taide- ja kulttuurikasvatusta ja kulttuuriperintöä.

KOPS:in parissa toimivat aina kunkin taiteenalan ammattilaiset sekä kulttuurikasvattajat. Laatu on kaiken ytimessä. Kulttuurikasvatussuunnitelma on

- **vuosittain toistuva**
- **etukäteen budjetoitu**
- **selkeillä sopimuksilla aikaansaatu**

Yhdenvertaisuus

Kunnanvaltuuston hyväksymä ja perustasolla budjetoitu KOPS, on jokaisen kunnan lapsen ja nuoren saavuttava suunnitelma. Tällöin perheen asuinpaikka, varallisuus tai mielenkiinnon kohteet eivät vaikuta siihen, pääseekö lapsi osaksi taide- ja kulttuurituokioita.

Saavutettavuus

Suuressa kaupungissa on jo valmiiksi paljon mahdollisuuksia harrastaa ja saada kokemuksia. Pienessä kunnissa KOPS linjaa esitysten, ammattitaitelijoiden ja kulttuurikasvattajien vierailuja teemojen mukaisiksi, jolloin kulttuuritarjonta tulee monipuoliseksi, eikä toteudu vain sattumanvaraisesti tai yksipuolisesti.

Kunnan elinvoimaisuus, yhteisöllisyys ja työllistävä vaikutus

Suunniteltu, budjetoitu ja strategiaan asti saatu lasten ja nuorten kulttuurikasvatussuunnitelma on mille tahansa kunnalle eduksi. Se osoittaa, että kulttuuria ja taidetta arvostetaan kunnassa ja että näiden alojen monipuolinen, kerrannainen vaikutus ihmisten hyvinvointiin ja työllistymiseen, kunnan pitovoimaan, ymmärretään. Kulttuurikasvatussuunnitelman toteuttamisessa alueen taidetoimijat saavat vuosittain toistuvaa lisätyötä ja alueen lapset, nuoret ja muut asukkaat oppivat tuntemaan oman alueen tarjontaa. Yhteisöllinen vaikutus on suuri, kun mukana ovat taiteilijat, koulut, päiväkodit, järjestöt, mahdollisesti myös palvelutalot tai muut yksiköt sekä yritykset. Kulttuurikasvatussuunnitelmasta on helppo tehdä koko kunnan yhteisen asian.

Kunnan identiteetti ja brändi

Enontekiöllä luontoarvot korostuvat kaikessa tekemisessä, sillä luonto on koko ajan läsnä. Myös kiireettömyys ja paikallisuus ovat tärkeitä arvoja. Enontekiöllä on paljon aineetonta kulttuuriperintöä, jota halutaan välittää lapsille ja nuorille. Paikallisten perinneaajien ja Lapin alueen muiden taide- ja kulttuuriammattilaisten yhteistyönä toteutuu kulttuurikasvatussuunnitelma, jossa taiteenalat ja perinneaaminen limittyvät yhteen. Paikalliset tapahtumat, saamelaisuus, suomalaisuus ja globaali näkemys ovat kaikki suunnitelmassa mukana. Enontekiö sijainti keskellä monikulttuurista ja kansainvälistä aluetta ilmenee kulttuurikasvatussuunnitelman kokonaisuuksista.

Lasten tunne- esiintymistäidot sekä monipuolinen maailmankatsomus

Tutkimuksissa on todettu, että pitkäaikainen kulttuurin ja taiteen harrastaminen vähentää ja ennaltaehkäisee monia ongelmia ihmisten käytöksessä, oppimisessa ja kaveritaidoissa. Se myös antaa avarakatseisesta suhtautumista maailmaan. Kulttuurin ja taiteen kautta on mahdollista käsitellä mitä tahansa asiaa tavalla, joka jättää pysyviä positiivisia muistijälkiä. Oman luovuuden esiintuominen ja heittäytyminen uuteen, tekevät kaikille ihmisille hyvää. Positiivinen minäkuva ja onnistumisen kokemukset ovat yhä tärkeämpiä nykymaailmassa, juuri niitä kulttuurikasvatussuunnitelma haluaa antaa. Mille tahansa kunnalle on hyötyä siitä, että sen lapsista kasvaa esiintymistäitaisia ja monipuolisesti ajattelevia, toiset ihmiset huomioon ottavia nuoria. Taide ja kulttuuri ovat väylä, jota jokaiselle pitää antaa mahdollisuus hyödyntää.

Enontekiön kulttuurikasvatussuunnitelma 2023-2029

Enontekiön kunnan KOPS tarjoaa tietoa kunnan historiasta, käytännöistä ja merkkihenkilöistä. Siinä hyödynnetään jo olemassa olevaa kulttuuritarjontaa, lisäksi tuotetaan haluttuja sisältöjä ammattilaisia hyödyntäen. Suunnitelmassa kuvataan olemassa oleva **perustoiminta** ja sitä täydentävät **vuositeemat**.

Kaikki ikäryhmät varhaiskasvatuksesta lukioon osallistuvat vuositeeman mukaisiin työpajoihin, kukin ikätasonsa mukaan. Taiteenalan tuottajiksi valitut tahot esittävät etukäteen suunnitelmansa siitä, mitä eri ikäryhmien kokonaisuuksissa tehdään. Kaikkien taiteenalojen oletetaan ottavan työskennellessään huomioon opetussuunnitelman laajat linjaukset, kuten ”ihmisyys, sivistys, tasa-arvo ja demokratia” sekä ”kulttuurinen moninaisuus rikkautena”.

Työpajoissa ja käyntikohteissa pääsee tekemään paljon itse ja tutustumaan kattavasti eri taiteenaloihin ja mahdollisuuksien mukaan kulttuurikohteisiin. Ammattilaisten toteuttamat esittävän taiteen kokonaisuudet pyritään liittämään aina teemataiteenalaan.

Enontekiöllä kulttuurikoordinaattori vastaa vuositeeman mukaisen sisällön tuottamisesta varhaiskasvatukseen ja kouluille. Tarkoitus on, että työpajat vetää aina ulkopuolinen ihminen, ei

opettaja eikä varhaiskasvattaja. Opetushenkilöstön vastuulle jää lähinnä paikallisten merkkihenkilöiden esitteleminen, jonka tueksi kootaan lyhyt materiaalipaketti.

Kulttuurikasvatukseen liittyvä perustoiminta

Varhaiskasvatus, peruskoulu ja lukio osallistuvat vuoden mittaan oman toimintansa puitteissa jo olemassa olevaan kulttuuritarjontaan.

Teemaviikot, tärkeät juhlapäivät, muut vuotuisjuhlat

Vietetään mahdollisia omia teemaviikkoja, (esimerkiksi lasten oikeuksien viikko, kestävän kehityksen viikko, koulujen elokuvaviikko) sekä osallistutaan vuotuisiin juhliin, kuten joulun- ja kevätjuhliin tai itsenäisyyspäivän ja saamelaisen kansallispäivän juhliin. Kahdeksaluokkalaiset vierailevat kolmen valtakunnan rajapyykillä osana veteraanipäivää.

Tapahtumat omalla kotiseudulla

Osallistutaan vuotuisiin tapahtumiin aina mahdollisuuksien mukaan. Näitä ovat muun muassa: Väärtiviikko, Hetan Musiikkipäivät, Kotiseutumuseon kesän lasten- ja nuortenohjelma, elokuvat Kino Hetassa ja Hetan Marianpäivät. Tärkeitä tapahtumia ovat lisäksi erilaiset monialaiset oppimistapahtumat (MOK) ja vaikkapa Saamelaisnuorten taidetapahtuma.

Kirjastoyhteistyö

-varhaiskasvatukselle satutunnit (suomi/saame) sovitusti kirjastolla
-1 lk., kirjastoon tutustuminen
-1-4 (lukemista opettelevat luokat), helppolukuisten aineistojen lainaus
-7 lk., tiedonhaun opastus
Lisäksi järjestetään kirjavinkkauksia eri ikäryhmille sovitusti.

Luontoretket, vaellukset, muut luontoaktiviteetit

Luonto näkyy koulujen ja varhaiskasvatuksen toiminnassa monin tavoin. Retkiä, vaelluksia tai vaikka pilkkipäiviä toteutetaan totutun tavan mukaisesti.

Taidetestaajat

Yläkoulun 8. luokkalaiset ovat mukana valtakunnallisessa Taidetestaajat-toiminnassa

Vuositeemat

Teemat ovat etukäteen suunniteltuja aihekokonaisuuksia. Vuositeema on kaksiosainen:

A. perinnekulttuuri

B. vaihtuva taiteenala

Varhaiskasvatus toteuttaa perinnekulttuuri-osioita mahdollisuuksien ja lasten ikätason mukaan, sekä osallistuu vaihtuvan taiteenalan työpajoihin ja -esityksiin.

Peruskoulu ja lukio pystyvät linkittämään kokonaisuudet opetussuunnitelmaansa monien eri aineiden kohdalla. Oppilaat osallistuvat ikätason mukaan mahdollisimman moneen perinnekulttuuri-kokonaisuuteen, sekä vaihtuvan taiteenalan työpajoihin ja -esityksiin.

2023-2024

A. Perinnekulttuuri: käsityö / muotoilu / ympäristötaide

- Tutustutaan saamelaiseen- tai muuhun paikalliseen käsityö/muotoiluperinteeseen. Tutustuminen sisältää mahdollisuuden mukaan työpajoja eri materiaaleista sekä vierailuja paikallisten käsityöläisten luona.
- Tutustutaan joko netin kautta tai paikan päällä lähialueen veistoksiin ja muistomerkkeihin, mietitään miksi sellaisia tehdään: mitä kaikkea niillä halutaan sanoa?
- Osallistutaan ympäristötaiteen työpajaan ja tutkitaan netistä löytyviä esimerkkejä nykypäivän ympäristötaideteoksista muualla maailmassa

B. Musiikki

- Alussa oli Laulu-työpajakonsertti esimerkkinä eri maanosien vanhojen kansojen perinнемusiikeista (esimerkiksi Samoansaarelta, Perusta ja Egyptistä) ja perinнесoittimista. Soittimia pääsee itse kokeilemaan.
- Suomalaisen ja saamelaisen perinнемusiikin työpaja/konsertti esimerkkinä näistä musiikkiperinteistä.

2024-2025

A. Perinnekulttuuri: erätaidot ja ruokaperinne

- Vierailu halutussa luontokeskuksessa.
- Eräkulttuuriin (esimerkiksi verkkokalastus jään alla, perhon sidonta, kalastus, riekkokiepit, peurakuopat historiasta, veneen ja kuksien teko). Tutustuminen paikallisten osaajien johdolla.
- Ruokaperinteen puolella tutustutaan myös paikallisiin yrtteihin, sieniin ja kasveihin.
- Tutustutaan aiheeseen liittyen Kaarina Kariin (Lapin vaellusmatkailun uranuurtaja), Yrjö Metsälään (legendaarinen tunturiopas) ja Urho Viikiin (metsänhoitaja Kilpisjärvellä)

B. Valokuva/ kuvataide /elokuvataide

- Luontovalokuvaustyöpaja, jossa otetaan kuvia, vaikka käytettäväksi Kaunis kaamos-valokuvakilpailussa. Kaikki työt ripustetaan esille johonkin julkiseen tilaan.

- Käynti "oikeassa" taidenäyttelyssä mahdollisuuksien mukaan paikan päällä tai virtuaalisesti.
- Elokuvanäytöksiä eri ikäryhmille Kino Hetassa tai koululla.

2025-2026

A. Perinnekulttuuri: porotalous, karjatalous, maatalous

- Tutustuminen poronrotukseen tai muuhun tärkeään osaan poronhoitoa paikallisella tilalla (huom. etäyhteyden mahdollisuus)
- Tutustutaan Marja Vuorelaisen historiallisiin valokuviin porosaamelaisten elämästä
- Paikallisten maatilojen tai karjatilojen historiaan tutustuminen ja käynti Peltovuoman maatilalla (huom. etäyhteyden mahdollisuus)
- Paimensoitintyöpaja, jossa pääsee kokeilemaan Suomen, Ruotsin ja Norjan alueella käytössä olleita olevia paimensoittimia.

B. Draama/nukketeatteri/soveltava teatteri

- Draamatyöpajoja tai soveltavan teatterin työpajoja
- Nukketeatterinäytös ja nukken käsittelyn esittelyä.

2026-2027

A. Perinnekulttuuri: kodin ja kylien perinteet alueella

- Käynti kotiseutumuseolla oppaan johdolla
- Paikalliseen perheiden ja kylien perinteisiin tutustuminen, mm. rajajoen merkitykseen työ- ja perhe-elämässä
- Käynti lähimmässä kirkossa ja tutustuminen sen taiteeseen
- tutustuminen kirkkoihin liittyen mm. L.L Laestadiukseen sekä saamenkielisen raamatunkäännöksen tehneen Helena Valkeapään työhön
- nykyistä perinteistä puhuminen ja niiden tunnistaminen (esim. ystävänpäivä, laskiaisrieha) Suomessa ja muualla maailmassa

B. Sanataide ja kirjallisuus

- Sanataidetyöpajoja, joissa tehdään omia tarinoita, näytelmäkäsikirjoituksia tai runoja käytettäväksi esim. koulun tai päiväkodin omissa tilaisuuksissa
- kirjailijavierailu (voidaan toteuttaa myös striiminä) jonka aikana tutustutaan kirjailijan työhön.
- tutustuminen Samuli Paulaharjuun ja muihin perinnettä tallentaneisiin kerääjiin
- tutustuminen Yrjö Kokkoon sekä Pessi ja Illuusia-satuun ja muihin haluttuihin oman kunnan kirjailijoihin

2027-2028

A. Perinnekulttuuri: matkailu, kulttuuriyrittäjyys ja alueen ammattitaiteilijat

- Tutustuminen alueen matkailuvaltteihin, kulttuuriyrittäjiin ja kulttuuritoimijoihin.
- Tapaamisia ja haastatteluja paikan päällä tai virtuaalisesti aiheeseen liittyen.

- Kulttuuritoimen kanssa joku yhteistyötehtävä liittyen esim. halutun vuotuisen tapahtuman järjestämiseen juuri omalle asuinseudulle.
- Taiteilijatapaaminen, jossa paikallinen taiteilija kertoo omasta työstään ja työmahdollisuuksista Lapin alueella.

B. Sirkus ja tanssi

- Sirkus- tai tanssityöpajoja, sekä esittävän taiteen näytös valitussa lajissa. Työskentelyssä on vahva vesistöpainotus, jossa käsitellään "eno"-sanan merkitystä.

2028-2029

A. Paikalliskulttuuri, tärkeät paikat ja merkkihenkilöt

- Tutustutaan haluttuihin Enontekiön elämään vaikuttaneisiin historiallisiin henkilöihin (liitteenä lista vaihtoehtoista). Lisäksi tutustutaan kunnan tämän hetken päättäjiin haastatteleamalla virtuaalisesti esim. kunnanjohtajaa, lautakunnan puheenjohtajaa tai saamelaiskäräjien edustajia.
- Käydään retkellä halutussa merkittävässä paikallisessa kohteessa (esim. Kilpisjärven biologinen asema, Muotkataikka, Järämän alue, vanhojen kirkkojen paikat) oppaan johdolla.

B. Mediataide/ animaatio

- Mediataiteen työpajassa (isommille oppilaille) tehdään somekanava Rovaniikille tai muulle legendaariselle historialliselle henkilölle. Miltä esimerkiksi Nikun Instagram-kanavan kuvitus olisi näyttänyt Vuontisjärven tapauksen yhteydessä?
- Animaatiotyöpajoissa (pienemmille) tehdään itse piirrettyjen tai askarrellujen kuvien kautta animaatio liittyen johonkin paikalliseen henkilöön tai paikkaan

Esittävän taiteen toimijat Enontekiön kulttuurikasvatussuunnitelmassa

- Hetan musiikkipäivien koululaiskonsertit / 1 kerta / vuosi
- Lapin aluetatterin lastennäytös ja työpajat/ 2 kertaa / vuosi
- Konsertti joka kouluun –kiertue / 1-2 kerta / vuosi
- Revontuliopiston oppilaskonsertti (taiteen perusopetus lapsille ja nuorille)
- Kiertävän lastenkulttuurikeskus Kattilan konsertit ja työpajat
- Mánnu -saamelaislasten kulttuurikeskuksen ohjelmatarjonta
- Kaunis kaamos –valokuvauskilpailun lasten ja nuorten sarja

Muuta vakiintunutta kulttuuriohjelmaa Enontekiöllä

- Roihurata - perheiden ulkoilutapahtuma
- Väärtiviikon lasten- ja nuorten ohjelma
- Kotiseutumuseon kesän lasten- ja nuortenohjelma
- Hetan Marianpäivät, ohjelmaa lapsille ja nuorille
- Kaunis kaamos –valokuvauskilpailun lasten ja nuorten sarja
- Elokuvat Kino Hetassa

Kulttuurikasvatussuunnitelman laajentaminen muuhun toimintaan

Kulttuurikasvatussuunnitelmassa mainitut kokonaisuudet ja retket voi toteuttaa myös hieman muunnettuna eri kerhojen tai ryhmien toiminnan osana:

- kerhotoiminnassa
- palvelutaloissa
- työhyvinvoinnissa
- työttömien työpajatoiminnassa
- etsivässä nuorisotyössä

Kunnan tehdessä tulevan vuoden taiteenalan toteuttajien kanssa sopimusta, voi sopia myös vierailut aiheen tiimoilta muihinkin kohteisiin kuin koululle. Kiinnostuneita kerho-ohjaajia varten järjestetään vuoden teemataiteenaloista koulutus, jossa käydään läpi erilaisia vinkkejä siihen mitä kaikkea ko. taiteenalan kentältä voisi toteuttaa. Näin teemataiteenaloja voi viedä eteenpäin myös paikallisena toimintana.

Kulttuurikasvatussuunnitelman omaehtoiseen toteuttamiseen saa paljon helposti toteutettavia vinkkejä digitaalisista ideapankeista. Esimerkiksi Lastenkulttuurikeskusten liiton Harrastakotona.fi-sivusto antaa kaikkien toteutettaviksi sopivia ammattilaisten kokoamina vinkkejä. Samalta sivulta löytyy myös ilmaisia videoituja esityksiä eri taiteenaloilta. Katsomisen lisäksi niistä voi ottaa oppia ja niitä voi muokata haluttuun toimintaan sopivaksi. Esityksissä on huomioitu, että yleisö on ehkä kotona ja tekee taidetta niillä välineillä, joita sillä hetkellä lähellä on käytettävissä.